

EKOIQ Dergisi'nin Özel Eki / Haziran 2012

SÜRDÜRÜLEBİLİR SANAT

Yeni Bir Bakış:
**21. Yüzyılda
Sanat Üretimi**

“Sanata Dönüşüm / Atık Metal Heykel Yarışması” Sonuçlandı

Eşber Karayalçın: “Sanatçı, Kullandığı Malzemeye Tavır Almalı”

Fowkes: “Sürdürülebilir Sanat Değil, Sanatın Sürdürülebilirliği”

Sürdürülebilir Sanat: 21. Yüzyılda Sanat Üretimi

“

Sanat üretimi, çok büyük oranda bir bağımlı değişken; toplumsal gelişme ve maddi yaşam dediğimiz büyük toplumsal formasyonun bir ürünü

”

●

I

nsanlığın binlerce yıldan bu yana maddi ve manevi üretimlerinin en rafine formunu hiç kuşkusuz sanat pratikleri oluşturuyor. Tarihin kimi dönemlerinde dinsel pratiklerle rezonansa giren, kimi zaman toplumun geniş kesimlerinin uzağına düşen, başka tarihsel koşullarda maddi üretimle farklı farklı çakışma noktaları yakalayan sanatın tarihsel gelişimi hiç kuşkusuz uzun uzadıya ve enine boyuna konuşulacak, tartışılacak, araştırılacak bir alan.

Peki, kimi zaman ortaya yeni ve yanıtlanması güç sorular atan, kimi zaman “keskin” yanıtlar üreten, yeni düşünme biçimleri yaratan sanatın 21. yüzyıldaki konumu ne olacak? Kısaca 21. yüzyılda sanat hangi saik ve nedenlerle, hangi tema ve formlar çerçevesinde var olacak? Bu soruların yanıtı elbette ki en başta, 21. yüzyılın toplum-

Daniel Canogar / Gel-Git

sal dönüşüm, teknolojik ve kültürel zemin ve olanaklarıyla biçimlenecek. Bunun temel nedeni, sanatın ne kadar bağımsız ve aykırı olursa olsun, diğer bütün insani üretim ve pratikler gibi maddi dünyanın çerçevesiyle üst belirlenmesi. Yani

daha açık bir ifadeyle "sanat üretimi" çok büyük oranda bir bağımlı değişken; toplumsal gelişme ve maddi yaşam dediğimiz büyük toplumsal formasyonun bir ürünü...

Ancak bugün işin bir başka belirleyeni daha var: Doğanın, daha doğrusu gezegenin limitleri. Tüm maddi ve manevi üretimleri bugüne kadar sınırsız doğal kaynaklarıyla sonsuz bir tüketim zinciri içinde yapabileceğini sanan insanoğlu ve kızı, son 30 yılda bu kaynakların hiç de sandığı gibi limitsiz olmadığını acı bir şekilde kavradı. 300 yıllık sanayileşme ve fosil yakıt ekonomisinin sonunda en dokunulmaz addedilen atmosferdeki gazların konsantrasyonunu bile değişime uğratmayı ne yazık ki başardı. Atmosferdeki seragazlarının konsantrasyonundaki bu trajik artışın sonucu olarak ortaya çıkan ve kısaca Küresel İklim Değişikliği adıyla bilinen süreç, 21. yüzyılda üretimden tüketime, eğlence anlayışlarından düşünme biçimleri ve spora kadar uzanan tüm maddi ve manevi pratiklerin yeniden gözden geçirilmesini kaçınılmaz bir biçimde ortaya koydu.

Peki, toplumsal formasyonun en rafine ürünlerinden "sanat" bu değişimden azade olabilir mi? Elbette ki hayır. Bu "hayır" yanıtının en temel çıktılarında biri ise kendisini Sürdürülebilir Sanat veya sanatın sürdürülebilirliği kavramlarıyla dile getiriyor. Bir başka deyişle, ya da soru formuyla, 21. yüzyılda sanat nasıl üretilecek?

Kavramların Ötesinde...

Peki, bu tartışmalar nasıl doğdu? Kimler öncülük etti? Ve daha da önemlisi sürdürülebilirlik ve sanat ilişkisini nasıl tanımlamak lazım? Macaristan ve Londra merkezli çalışan iki modern sanat tarihçisi ve küratör olan Maja ve Reuben Fowkes, sürdürülebilir sanatın kökenlerini 1960'ların sonlarındaki kavramsal sanata kadar götürüyorlar. Bunun özünde de hammaddeden kopuş ve sanat sisteminin işleyişinin sorgulanması yatıyor. Sürdürülebilirlik kavramını soğuk savaşın bitimine, 1989'a ve küresel anlamda yeni bir farkındalığın doğuşuna dayandıranlar da var. Kimilerine göreyse sürdürülebilir sanat çevreyle hiç ilgilenmeyen sanatsal oluşumlara

KHOJ International Artists

Shelley Sacks - *Going Bananas*

gösterilen bir tepki. Örneğin dev bir kanvas olarak kullanılan toprağın fırça yerine kullanılan buldozerlerle dar maduman edilmesi gibi projelerin yarattığı rahatsızlığın bir sonucu. Sürdürülebilir sanat bağlamında bağımsız ve insansız sanat gibi tartışılan alt başlıklar da yer alıyor. Sanat ve sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıları farklı şekillerde yorumlamak mümkün. Maja ve Reuben Fowkes'un savundukları, sanatçının sosyal bir rol üstlendiği bağımsız bir sanat türü tanımının yanı sıra, bu alanda önemli düşünsel katkılara imza atan Dr. Sacha Kagan ve Volker Kirchberg gibi sürdürülebilir sanatla, sanat ve sürdürülebilirlik kavramlarını daha geniş çerçevelerde ele almayı tercih edenler de var. Ancak bazı çevrelerse hâlâ sürdürülebilir sanat terimini reddedip, "insanları sürdürülebilirlik konusunu düşünmeye iten sanat eserleri" ifadesini kullanmayı tercih ediyor. Sürdürülebilirlik kavramıyla modern sanatın ilişkisi konulu tartışmaların daha net bir şekilde ve kamuoyuna açık metinler aracılığıyla başlamasının tam olarak 2000'lerin başında gerçekleştiğini söylemek mümkün. Bunun erken örneklerinden biri Berlin Sanat Akademisi'nin (Institut für Kulturpolitik der Kulturpolitischen Gesellschaft) 2002 yılında, Johannesburg Dünya Zirvesi'nin hemen öncesinde düzenlediği konferanstır. Bu konferans ve sonrasında ortaya çıkan Tutzinger Manifestosu da bu alanın en temel ve ilk metinlerinden biri olarak kabul ediliyor.

Bu etkinliğin etkileri ise kısa zamanda dalga dalga yayıldı. Budapeşte ve çeşitli Avrupa üniversitelerinde Modern Sanat başlığı altında sürdürülebilirlik sempozyumları düzenlenmeye başladı. Düşünürlerin, çevre bilimcilerinin ve aktivistlerin ortaklaşa katıldığı paneller ve sempozyumlar (Exit or Activism -2008, Hard Realities and the New Materiality - 2009 ve Art, Post-Fordism and Eco Critique -2010) ardı ardına geldi. Tartışmanın fitili ateşlenmiş, toprağa atılan ilk tohumlar hızla çimlenmeye başlamıştı.

Tartışmalar çeşitli sanat pratikleriyle ve tabii bunların kamuoyuyla paylaşıldığı geniş kapsamlı sergilerle kuvveden fiile, soyuttan somuta doğru evrilmekte gecikmedi. Bu bağlamda sürdürülebilir sanata adanmış en önemli sergi olarak Chicago Müzesi'nin 2005 Kasım'ında düzenlediği "Yeşilin Ötesinde: Sürdürülebilir Bir Sanata Doğru" etkinliğinden sözedilebilir. Geçtiğimiz yıllarda bunun yanı sıra sanat ve ekoloji konularını birleştiren, aralarında Barbican Sanat Galerisi'nin 2009'da Londra'da düzenlediği Radikal Doğa'nın sayılabileceği festival, konferans ve bienaller de gerçekleşti.

Sürdürülebilirlik ve Dijital Sanatlar

Bu kapsamlı Rönesansla birlikte, sürdürülebilir sanat kavramının doğa ve ekoloji çerçevesinden çok daha geniş bir alana yayıldığı da ortaya çıktı. Sürdürülebilirliği oluşturan tüm ana temalar da, sürdürülebilir sanat tartışma ve pratiklerinin temel merra ve alanları haline gelmeye başladı. Yani sosyal adalet, şiddete karşı duruş ve demokrasi de, bugün sözkonusu teorik ve pratik çerçevenin dışında sayılamaz. Dolayısıyla günümüzün çağdaş sanatçıları, sürdürülebilirlik konusuna pek çok farklı açıdan yaklaşıyor; ekolojik, eylemsel ve ekonomik yaklaşımlar giderek kendi tema, form ve anlatım tarzlarını derinleştiriyor. Günümüzde sürdürülebilirlik ana başlığı altında en sık ele alınan konular çevre ve ekoloji ile bunlarla bağlantılı olan küresel ısınma ve doğal kaynakların azalması. Çevresel ve sosyolojik sürdürülebilirlik şimdilik kültürel sürdürüle-

“

Sürdürülebilir sanat, kısa sürede doğa ve ekoloji çerçevesinden çok daha geniş bir alana yayıldı

”

bilirliğin bir adım önünde olsa bile, yine de ilk iki kavramın sanatın içinde var olduğu kültürel havayı şekillendirdiği düşünülürse, değişimin yavaş yavaş her alana yayıldığı söylemek yanlış olmaz. Çevreci sanatın uzun bir geçmişi var ama yeni dijital teknolojiler bu alanın dikkat çekici ölçüde genişlemesini sağ-

ladı. Natalie Jeremijenko, Preemptive Media (Beatriz da Costa, Heidi Kumao, Jamie Schulte ve Brooke Singer) veya Eric Paulos gibi sanatçılar kimi zaman “vatan-daş bilimi” olarak adlandırılan olguyu besleyen projeler üreterek bu sürece katkıda bulundular. Ürettikleri çeşitli projelerle, sözgelimi cep telefonları gibi modern iletişim araçlarını havanın kalitesi veya kirlilik gibi çevresel faktörleri ölçen araçlara dönüştürdüler. Bu yeni dijital sanatçıların, yeni teknolojiler yaratması ve var olan teknolojileri şekillendirerek yeni bir farkındalık yaratması, sanat projeleriyle sıradan vatandaşların çevre davalarında aktif rol almalarını sağlayabildi.

Dünya Zirveleri ve Cultura21

Peki, sanat ve sürdürülebilirlik bağlantısı, sürdürülebilirlik tartışmalarının en önemli ve yol gösterici platformu olan Birleşmiş Milletler Dünya Zirveleri’nde nasıl ele alınıyor? 2002 yılında Johannesburg Zirvesi’ne yönelik yaklaşım ve talepleri ifade eden Tutzinger Manifestosu’ndan bu yana köprülerin altından çok sular aktı. İçinde bulunduğumuz ay, 20 yıl sonra tekrar Rio’da düzenlenmesi nedeniyle Rio+20 olarak bilinen Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi de, bu tartışmaların tekrar ateşlenebileceği bir platform olarak düşünülüyor. Ana gündem maddesi, “Çevresel riskleri ve ekolojik sorunları azaltılmış bir sosyal ve ekonomik büyümeyi, Yeşil Ekonomi”yi ele alacak Konferans’ta, “sanat ve kültür” başlığına da özel bir önem verilmesi bekleniyor. Ne yazık ki bugüne kadar düzenlenen konferanslarda sosyal yapılanma ve ekonomi gibi ana başlıkların gerisinde kalan bu konu, aslında kavramsal olarak “sürdürülebilirlik” temasının anlaşılmasında büyük önem taşıyor.

Sürdürülebilir Sanat başlığının gündeme alınmasını savunan önemli sanat odaklarından biri olan Cultura21’in önde gelen isimlerinden Dr. Sacha Kagan’ın Heinrich Böll Vakfı için yaptığı araştırmada (Toward Global [Environ] Mental Change: Transformative Art and Cultures of Sustainability) özetlediği gibi: “Markette yengeç veya muz gördüğümde aslında gördüğüm nedir? Artık birbirine bağımlı toplumlarda yaşıyoruz, hele küreselleşme çağında bunu kavramak her zamankinden önemli. Ka-

Cultura21: “Daha Az Kalkınma, Daha Fazla Sanat”

Cultura21, Sürdürülebilir Sanat’ın önemini vurgulayan en önemli bilgi paylaşım ve üretim ağlarından (network) biri. Katkıda bulunan isimler arasında, Sacha Kagan, Rana Öztürk, Oleg Koefoed, Kajsja Paludan, Hans Dieleman, Francesca Cozzolino ve David Knaute yer alıyor. Cultura21’in belli başlı beş hedefi var:

- 1 Kültürel Evrim. Daha az kalkınma, daha fazla sanat.
- 2 Yeni medyaların icadı. Araç, mesajdır.
- 3 Deneyime dayanan, kültürlerarası eğitim.
- 4 Batı kültürünün ve biliminin değişimi.
- 5 Sürdürülebilirlik yolunda sivil toplum, eğitim, sanat örgütlerinin ve oluşumlarının bir araya gelmesi.

rayipler’deki muz plantasyonlarında çalışan işçilerin çalışma koşullarının ve bu adaların ekosisteminin durumunun dünyada ticaret kanunlarıyla bağlantılı olduğunu kabul etmek önemli. Dünya çapında alıp başını giden sürdürülemezlik sorunsalını çözmek için bu sorunun farklı boyutlarını ve içine hapsoldüğümüz acımasız döngüleri görmek gerekiyor. Alman sosyal psikologlarından Harald Welzer’in dediği gibi zihinsel altyapılara saplanmış, sosyal alışkanlıklara hapsolmuş durumdayız. Oysa kendimizi yeni deneyimlere açmalı, yeni ufuklar keşfetmeliyiz. Bunun yolu da sanattan geçiyor.”

Aslında bu alandaki tartışma ve gelişmelere yapılabilecek en net ve etkili katkıyı, sürdürülebilir sanat konusunda önemli çalışmalara imza atan Londra merkezli bir yapılanma olan “PLATFORM”, şu saptamayla özetliyor: “Hayal etmek, mümkün addedilenin ötesini arzulamaktır”. Şu dünyada sanattan daha güçlü bir hayal fabrikası var mı? Sürdürülebilir bir toplumu inşa etme konusunda, modern sanatın yaratıcılığı ve önsezilerine gerçekten çok ihtiyaç var. Önümüzdeki dönemde, varolan yaşama biçimlerimizin ve kültürel formasyonlarımızın alt üst oluşunda ve bağrından doğacak yeni bir sürdürülebilir sosyo-kültürel atmosferin kuruluşunda bu önsezi ve yetilere düşündüğümüzden çok daha fazla ihtiyaç duyacağımıza hiç kuşku yok.

“Yarışmayla, Çevreye, Topluma ve Sanata Katkısını Hedefledik”

Geçen aylarda Daniel Canogar’ın Tarih Nehri sergisine ev sahipliği yapan Borusan, şimdi de ülkenin her köşesinden Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin atık metallere yaptığı heykellerin yarıştığı Sanata Dönüşüm / Atık Metal Heykel Yarışması’yla hem iş hayatından insanların hem çevrecilerin dikkatini üzerine çekiyor. Pek çok üniversiteden toplam 112 başvuru alan, ödül töreni 20 Haziran’da gerçekleşecek olan “sürdürülebilir etkinliğin” detaylarını Borusan Holding Kurumsal Fonksiyonlar Grup Başkanı Canan Ercan Çelik’ten dinledik.

Borusan Holding’in sürdürülebilirliğe yaklaşımı konusunda bize biraz bilgi verebilir misiniz? Sürdürülebilirlik konusuna neden bu kadar önem veriyorsunuz?

Hepimizin dünyaya karşı sorumluluğu var. Bunun farkında olmadan yaşamaya devam ettikçe çocuklarımızın geleceğini tüketiyoruz. Bu konuda bilinçli olmak çok önemli. Tabii bir taraftan örnek kurum olma güdüsü de var herkeste. Bu yaklaşımlar bizi sürdürülebilirliğe götürüyor. Doğal akış götürüyor aslında, özel bir şey yapmamıza gerek kalmıyor. Borusan’ın bir sürüdür ortaya koyduğu projelerin yaratılmasını sağlayan da bizim içimizde bulunan birkaç faktörün harmanlanması bence. Bir tanesi, topluma katkı bizim için çok değerli ve önemli; ikincisi, çağdaş sanata katkıyı önemsememiz; üçüncüsü ise yaptığı işin çevresel boyutunu da düşünen bir kurum olmamız.

Sanata Dönüşüm de bu faktörleri birleştirdiğimiz bir proje oldu. Bir de tabii insanın kendini geliştirme güdüsü var. Biz bu tip projelere amatörcü başladık. Üç sene önce çalışanlarımızın da dahil olduğu bir etkinlik düzenlemek istedik; ortaya, çalışanlarımızın çocuklarının resimlerini yarıştırdığımız ve faaliyet raporuna entegre ettiğimiz bir etkinlik çıktı. Çocukların Borusan’a ve çevreye bakışı bizi çok heyecanlandırdı. Hemen ertesi sene fotoğraf yarışması yaptık. Borusan çalışanlarının müthiş bir fotoğraf grubu var. Onların fotoğraflarında “Borusanlı Hayat” anlatıldı. Kendimizi tekrar etmek istemediğimiz için her sene daha farklı bir proje gerçekleştirmek istiyoruz. Bu sene de Güzel Sanatlar Bölümü öğrencilerinin projelerinin değerlendirildiği Sanata Dönüşüm gerçekleşti.

Böyle bir yarışma düzenleme fikri nasıl doğdu?

Hem Türkiye'nin bir boyutunu, o genç yaratıcılığı hem de bizim çevresel sürdürülebilirlik boyutumuzu görünür kılsak yaptıklarımız daha elle tutulur hale gelir diye düşündük. Böylece faaliyet raporumuza yazabileceğimiz somut veriler de oldu. Sonra dedik ki, işe çağdaş sanatı da karıştıralım. Bu kurumun eğitime ve çağdaş sanata inancı var. Hepsini harmanlayacak bir şey istedik ve bu yarışmanın fikri ortaya çıkmaya başladı. İyi ki de olmuş çünkü beklentilerimizi fazlasıyla aşan bir etkinlik oldu. Üniversitelerin ve heykeltıraş Eşber Karayalçın'ın da çok büyük katkılarıyla gurur duyduğumuz bir iş çıkardık. Şimdi de hatta geleceğe yönelik olarak, "Biz bu başarıyı başarıyla taşıdık ama önümüzdeki sene ne yapacağız?" diye düşünmeye de başladık.

Sadece siz değil, diğer kurumlar da sizden örnek alıp "Biz ne yapabiliriz?" diye düşünüyorlardır mutlaka...

Yani hayat böyle bir şey. Hayatta mutlak iyi, mutlak kötü yok. Mutlak bir rol modeli de yok ama iyileri bulup ona kendinizi adapte ettiğinizde çok başka işler çıkarabiliyorsunuz. İş hayatı da böyle. Başkalarına ilham kaynağı olabiliyorsak, ilham almayı da biliyoruz.

Katılım beklediğiniz kadar oldu mu?

Ben Türkiye'deki Güzel Sanatlar Fakültelerinde heykel bölümlerinin bu kadar etkin olduğunu ve bu yarışmaya bu kadar katılım olabileceğini bilmiyordum. Elazığ'dan Muğla'ya kadar farklı şehirlerden, farklı üniversitelerden bir sürü genç katıldı. Hem de çok zor şartlarda, kıt kanaat yapıyorlar her şeyi. Biz de onları desteklemeye çalıştık. Çevresel boyut, bizim iş hayatımızla bağlantıyı da kurabilmek adınaydı. Ben uzman değilim ama bu kadar yaygın bir katılım olduğunu görünce, katılan öğrencilerin bize gönderdikleri mesajları, resimlerini gönderirken bile nelere katlandıklarını öğrenmek bizi çok etkiledi ve "iyi ki böyle bir yarışma düzenlemişiz" dedirtti.

Nelere katlanmışlar? Birkaç hikâyeyi bizimle paylaşır mısınız?

Olur da başvurduğu eser bize ulaşmazsa diye şehirden kalkıp otostopla İstanbul'a gelenler; yol parası bir yere kadar yettiği için sonrasını karda, buzda yürüyüp kardan adam kıvamında zili çalıp dosyasını verenler; zarfın üstüne naif bir şekilde "lütfen şu zamana kadar ulaşmasını garanti edin" diye çok içten notlar yazanlar; öğretmeninden borç alıp o eserleri üretenler... Ben bunu gerçekten beklemiyordum. Demek ki hayatın bu tarafına uzakmışım.

Sonuç noktasından baktığınızda, başlangıçta koyduğunuz hedeflere ulaştığınızı düşünüyor musunuz?

Bizim beklentimizi çok aştı. Bazı şeyler hayata dair ümit verir ya, bu yarışma bana hem iş hayatımla ilgili, hem bireysel olarak ümit verdi.

“
İlham kaynağı olmak kadar ilham almayı bilmek de önemli
”

Öğrencilere meslekleriyle ilgili bir amaç veremediğimizi umuyorum. Ayrıca proje bizim için de öğretici oldu. Çok öğrendik. Bunun için bütün destekçilerimize ve katılanlara teşekkür ediyorum. Mimar Sinan Üniversitesi, sergi için Tophane-i Amire'yi hiçbir ücret talep etmeden bize verdi. Çok önemli bir katkıydı bu. Böylece ilk başta düşündüğümüzden çok daha fazla izleyici de eserleri görebilecek. Sanata Dönüşüm projesinin başlığı da aslında iş ortağımız, reklam ajansı BCOM'dan çıktı. Onlar bizi Eşber Bey'le buluşturdu. Halka halka bir "gönüllülük projesi" oldu yani bu. O kadar içten yapıldığı için belki de, öğrencilerin çalışmalarından bu kadar verimli bir sonuç aldık.

“Duyarlı Sanatçı, Kullandığı Malzemeyle Tavrı Almalı”

Malzeme olarak neden atık metalleri tercih ettiniz?
Türkiye’de heykelle ilgili bir etkinlik söz konusu olduğunda, hep taş heykel sempozyumu düzenlenir. Aslında taş, form olarak sınırlayıcı bir malzemedir. Metal daha çok kullanıma yöneliktir, form vermesi daha kolaydır. Ayrıca bu malzemeyle çok daha çağdaş işler çıkarmak mümkündür. Taştan yapılan iş herhangi bir vandallıkla karşı-

laştığında onarılamaz boyutlara ulaşabilir, ama metalle yapılan heykeli onarmak daha kolaydır. Hepsinin ötesinde, esas mesele sürdürülebilirlik. Dünyanın gidişatı, bütün konuları sürdürülebilirliğin önemine getiriyor. Atık malzemelerin geridönüştürülmesi de sürdürülebilirliğin en önemli unsurlarından biri.

Sizce Türkiye’de sanat eğitimi müfredatında, sürdürülebilirlik ne ölçüde yer alıyor?
Ben akademisyen değilim ama gördüğüm ve izlediğim kadarıyla hiç yer almıyor. Bu gibi konularda duyarlı olmak ve mesaj içerikli

eserler ortaya koymak daha çok sanatçının inisiyatifine kalmış bir şey.

Peki, sanatçılar inisiyatiflerini yeteri kadar bu yönde kullanıyorlar mı?

Sürdürülebilirlik temalı eserler ortaya koymak, Türkiye’de çok yaygın değil. Diğer ülkelere baktığımızda

Borusan Holding’in düzenlediği Sanata Dönüşüm/Atık Metal Heykel Yarışması’nın kuratörlüğünü heykeltıraş Eşber Karayalçın üstlendi. Projeye toplam 112 eserle başvuru yapıldığı için çok mutlu olduğunu belirten Karayalçın, “Ben en fazla 50 eser olur diyordum. Çok şaşırdım. Katılım sadece sayı olarak değil, eserlerin çeşitliliği açısından da çok umut verici bence” diyor.

bizdekenden daha iyi durumda olduklarını söyleyebilirim. Sanatçının duyarlılığı elbette sadece atık malzemeleri kullanmakla sınırlı değil. Sanatçı yaşadığı çağı belgeleyen insandır. Bu dönemde dünyanın gidişatına duyarlı olan sanatçı, kullandığı malzeme ve yaptığı işlerle ona göre tavrı almalı.

Öğrencilerin bu tip sürdürülebilir sanat etkinliklerine ilgisi ne durumda sizce? Bu etkinlik üzerinden bir yorum yapabilirsiniz belki...

Etkinliğe 112 eser katıldı. Beklediğimizden çok daha büyük bir katılımdı bu. Ben “50 kişi ancak katılır” diyordum. Çok şaşırdım. Katılım sadece sayı olarak değil, eserlerin çeşitliliği açısından da çok umut vericiydi bence. Enstalasyon yapan da oldu, geleneksel heykel formuna yakın çalışmalar da geldi. O kadar hoşumuza gitti ki, ödül bütçesi bile ilk başta belirleneni aştı. “Bunu da beğendik, hadi mansiyon verelim”, “Bu da güzelmış, o zaman üç tane mansiyon verelim” diye tartıştık. İlk başta 20 esere ödül verileceğini açıklamıştık ama sonuçta 26 eser ödüllendirildi.

Sanata Dönüşüm / Atık Metal Heykel Yarışması Kazanan Eserler

1

Dönüşüm / Nergiz Yeşil
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

2

Rüzgar / Aycan Güler
Muğla Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Borusan Holding'in düzenlediği "Sanata Dönüşüm / Atık Metal Heykel Yarışması", Türkiye'nin dörtbir yanındaki Güzel Sanatlar Fakülteleri öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Ödül alan ve sergilenmeye hak kazanan 25 eserin yer aldığı sergi, 20-30 Haziran tarihleri arasında Tophane-i Amire'de ücretsiz olarak gezilebilecek.

Anadolu / Raşide Bakış
Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

3

Mansiyon Alan Eserler

G.tdelen - Erkek Gücü / Ezgi Sönmez
Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Bombalı Kuş / Mete Çam
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

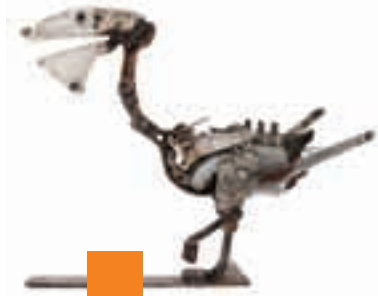
Kadına Şiddet / Ramazan Duymaz
Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

9

Sergilenmeye Değer Görülen Eseler

Tel Sinek / Maide Ayas
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Pelikan / Selçuk Yılmaz
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Anofel / Tefik Onur Şendur
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Tabldot / Muhammet İşçi
Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Boğa Başı - Traktör
İbrahim Arslan
Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

Kırmızı Çanta / Raşide Bakış
Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

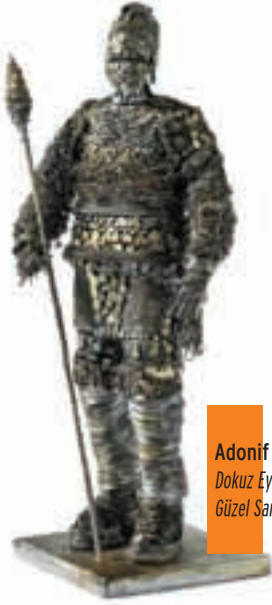
Daktilo / Turgay Alkan
Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Ağaç / Vesile Özsu
Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

Vault 106 / Berkay Kahya
Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

Adonif / Zeynep Sucu
Dokuz Eylül Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

Soytarı / Elif Gülün Durmaz Coşkun
Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Üniversitesi

Evsiz / Dilşad Yiğitcan Akçayöz
Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

İstanbulboğulkaotik / Ezgi Sönmez
Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Mask / Fatih Yalın
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Zümrüt-ü Anka / Kağan Ezal
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Bekleyiş
İbrahim Demir
Selçuk Üniversitesi Güzel
Sanatlar Üniversitesi

Oryantal Delta Ruhü / Silacan Köşeler
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Ledli Rölyef
Mehmet Erin Yeşildere
Mimar Sinan Güzel Sanatlar
Üniversitesi

Kirli Balık / Uğur Savaş
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

“Sürdürülebilir Sanat” Değil, Sanatın Sürdürülebilirliği

Her alanda olduğu gibi sanatta da rüzgâr sürdürülebilirlik tarafına esiyor ve esip geçtiği yerlere yeni bir kavram bırakıyor: “Sürdürülebilir Sanat”. Üstelik bu kavram çevresel meselelerin yanı sıra sosyal adalet, doğrudan demokrasi ve şiddet karşıtlığı gibi bazı olguları da sahipleniyor. Kavramın tarihini, bugününü ve geleceğini çağdaş sanat tarihçisi ve küratör Maja-Reuben Fowkes çiftiyle konuştuk.

Sizi, sürdürülebilir sanat yaklaşımının öncüleri olarak tanımlayabiliriz. Bu yaklaşımın tarihsel kaynakları neler sizce?

Çağdaş sanatta sürdürülebilirliğin geniş kitlelere yayılmasının köklerini düşündüğümüzde -burada sadece çevresel değil aynı zamanda sosyal boyuttan ve teorisyen Felix Guattari'nin *Üç Ekoloji (The Three Ecologies)* kitabında belirttiği gibi ruhsal boyuttan da bahsediyoruz-1960'ları ve 70'lerin başındaki sanatsal deneyimlere bakmak gerektiğini düşünüyoruz. Sürdürülebilirlik ve çağdaş sanat bileşimine öncülük eden hareketin asıl kökeninin, sanıldığı aksine, sanatı galerilerden çıkarıp doğal bir kurguya oturtmasına rağmen, dünyayı ve tabiatı, bireysel ve sanatsal ifade için dev bir tual olarak gören ve çevresel meselelere hemen hemen hiç temas etmeyen Arazi Sanatı'ndan (Land Art) ziyade, kavramsal ve

neo-avangardın dematerialize pratikleri olduğunu ileri sürüyoruz. Bunun dışında, bazı sanatçılar çevre meseleleriyle ilgili doğrudan mesaj vermeyi tercih ederken, bazılarının çalışmalarındaki mesaj daha dolaylı olmasına rağmen, insanlığı sürdürülebilirlik üzerine düşünmeye daha fazla yönlendirebiliyor. Örneğin bazı sanatçılardan, sanatsal objelerin üretimi ve depolanmasını reddetmesi, kav-

ramsal sanatın önceliklerinde değişikliğe neden oldu... Bu yaklaşımın en iyi örnekleri arasında, Batı Avrupa neo-avangartları, Zagreb kökenli grup TOK ya da Sloven OHO gibi piyasadan bağımsız çalışan sanatçılar bulunuyor.

Büyük harflerle yazılan "Sürdürülebilir Sanat" yerine "sanatın sürdürülebilirliği"nden bahsetmeyi tercih ediyorsunuz. Neden?

Büyük harflerle Sürdürülebilir Sanat dediğimizde, çalışmalarında sürdürülebilirlik temasını kullanan sanatçıları kapsayan, spesifik bir sanat hareketine işaret ediyoruz. İlgilendiğimiz nokta daha çok, sürdürülebilirliğin çağdaş sanat üzerinde nasıl bir etkisi olduğu ve bir bütün olarak çağdaş sanatla ne kadar ilişkili olduğu; sürdürülebilirlik meselesinde yeni bir duyarlılığın, çağdaş sanatın niş ekolojik sanattan uluslararası sanat dünyasına kadar tüm sahalarını nasıl teşvik ettiği... Bu durum, kullanılan materyallerden sanat eserinde benimsenen etik değerlere kadar her şeyi kapsıyor.

Sürdürülebilirliğin, insan hayatındaki tüm alanlarda belirli bir etkisi var. O nedenle müzelerdeki enerji tasarrufundan sürdürülemeyen sosyal ve ekonomik modellerin eleştirilmesine kadar pek çok bakımdan sanat kurumlarıyla da doğrudan bağlantılı.

Çağdaş sanatta sürdürülebilirlik ve çevre temalarına değinen en önemli ve etkili sanatçılar kimler?

Bugün sürdürülebilirlik ve diğer sosyal meselelerle ilgilenen pek çok sanatçı var. İsviçreli sanatçı Ursula Biemann'ın 10 parçadan oluşan video çalışması *Karadeniz Dosyaları (Blacksea Files)* gibi mesela... Eserde, Azerbaycan'ın petrol sahalarını küresel petrol pazarına bağlayan büyük boru hattının, Kafkas Dağları'nı geçerek Türkiye limanlarında son bulan hikayesi anlatılıyor.

Ursula Biemann
Blacksea Files

OHO
Wheat and Rope

“
Bazı sanatçıların, sanatsal objelerin üretimi ve depolanmasını reddetmesi, kavramsal sanatın önceliklerinde değişikliğe neden oldu
”

JaneK Simon
How to Make a Digital Watch

Polonyalı sanatçı Janek Simon'un çevremizi saran teknolojik hayatı iyi anlamak ve bununla ilgili sorumluluk almakla ilgili *Make Your Own Digital Watch (Kendi Dijital Saatini Yap)* isimli çalışması da çağdaş sanatta sürdürülebilirliğe iyi bir örnek.

Bizim son seminerimiz Sürdürülebilirlik ve Çağdaş Sanat: Protesto Atmosferi de Macaristan'dan Gabriella Csozso ve Slovak Tomas Rafa gibi yeni protest hareketleri benimseyen sanatçıları ön plana çıkardı. Aynı şekilde, New York sanat dünyasındaki sosyal ve ekonomik hiyerarşiye karşı koyan kolektif Occupy Museums'un ("Müzeleri İşgal Et" hareketi) temsilcilerini de öyle...

Sürdürülebilir sanatın geleceğiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

Kamunun ve kurumların sanat meselelerine ve ekolojiye olan ilgisi seneler boyunca inişli çıkışlı bir seyir izlemesine rağmen, özellikle Kopenhag İklim Zirvesi sonrasında yaşanan kültürel ve politik hareketlenmelerin etkisiyle, 2009 senesinde zirve yaptı. Bu arada yaşanan ekonomik krizlere ve yeni bir ekonomik büyümeye duyulan ihtiyaca rağmen, sanatçıların ve seyircinin sürdürülebilir sanata olan ilgisi de büyüyor. Bizce sürdürülebilirlik meselelerine olan sanatsal ilgi sadece bir çeşit çevresel sanatla sınırlı kalmamalı. Yeni biçimler ve yenilikçi yöntemlerle ifade edilebileceğini düşünüyoruz.

Bir röportajınızda Çağdaş Sanatın Ekolojik Ayakizi projenizden bahsetmişsiniz. Bu projeyi anlatabilir misiniz?

Projeye 2009'da başladık. Bir sene kadar sürdü ve bu kapsamda bazı atölye çalışmaları, dersler ve etkinlikler düzenlendi. Etkinlikte, belirlenmiş bir sanatsal çalışmanın, Olafur Eliasson'un Hava Durumu Projesi'nin, en geniş anlamıyla ekolojik etkileri değerlendirildi. Bu değerlendirme sonucunda çok ilginç bir veriye ulaştık. Projeyi "sürdürülemez" kılan, yapım aşamasında kullanılan materyaller değil, bittikten sonra sanatçıyı daha şaşaalı projeler yapmaya itmesiydi.

Ayrıca bienal kültürüne daha geniş bir kapsamda, çağdaş sanatın 1990 ve 2000'lerdeki küreselleşmenin yol açtığı "balon ekonomisi" içindeki yeri dahilinde baktık ve kışkırtıcı bir şekilde sorduk: Bienal hakettiği sığramayı yapabildi mi?

Türkiye'de çağdaş sanata dair neler biliyorsunuz?

Türk çağdaş sanatının ne kadar önemli olduğunun farkındayız. Son derece verimli bir etkinlik olan İstanbul Bienali ve sergilerde tanıştığımız Türkiyeli sanatçılar vesilesiyle konuya aşinayız. Ahmet Öğüt ve Ferhat Özgür de bu isimlerden.

“

Bizce sürdürülebilirlik meselelerine olan sanatsal ilgi sadece bir çeşit çevresel sanatla sınırlı kalmamalı

”

Noah Fischer
As the Coin, Occupy Museums

Gabriella Csozso
Occupy Wallstreet

Grupa TOK
Rubbish Bin

TUTZINGER MANİFESTOSU

Sürdürülebilir Sanat konusunda tartışma ve gelişmelerin yansıdığı ilk ve en önemli metinlerinden biri Tutzinger Manifestosu olarak kabul ediliyor. Institut für Kulturpolitik - Kulturpolitischen Gesellschaft'ın 2002 yılında, Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi öncesinde düzenlediği konferansta ortaya çıkan, sürdürülebilirlik ve sanat tartışmaları bağlamında güncelliğini tam anlamıyla koruyan Manifesto metnini okuyucularımızla paylaşıyoruz.

Biz, aşağıda imzası olanlar, Future Feasibility projesine destek veren politikacılardan ve diğer bütün katılımcılardan, 2002 yılında Johannesburg'da yapılacak Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen stratejilerin kültürel-estetik boyutlarının da yapısal olarak projeye dahil edilmesini desteklemelerini talep ediyoruz.

Sürdürülebilir Kalkınma teması, bütün alanlarda -politikadan iş yaşamına ve gündelik hayata- kabul edilmiş normların, değer yargılarının ve uygulamaların baştan sona elden geçirilmesini gerektirdiği düşünülecek olursa, kültürel mücadeleleri de içermelidir. Sürdürülebilirlik kültüre ihtiyaç duyar ve hatta kendi kültürünü üretir: Sayesinde yeni değer yargıları geliştirilen ve var olan yöntemlerin ekonomik, ekolojik ve sosyal çıkarlar göz önünde bulundurularak yeniden düzenlendiği, kendi kurallarını dayatan bir iletişim ve eylem modeli; bir düşünme ve üretme biçimidir.

Rio'da 1992 yılında düzenlenen Çevre ve Kalkınma Zirvesi'nin ortaya çıkardığı Agenda21, konu başlığı, uygulanabilir gelecek stratejileri başlığı altında ekonomi, ekoloji ve çevre temalarının birbirleriyle ilişkilerini ele alıyordu. Dahası ortaya çıkan eylem planı, herkesin katılımının ne kadar önemli olduğunun altını çiziyordu. Rio Deklarasyonu zaten 21. Madde kapsamında işin manevi-yaratıcı boyutuna eğiliyor: "Dünyanın her tarafından gençlerin yaratıcılıkları ve idealizmleri desteklenmeli, bu gençler cesaretlendirilmeli." Yine de Zirve kapsamında sosyal kalkınma potansiyelleriyle bağlantılı olarak herhangi bir kültürel

ve estetik yapılanma göz önünde bulundurulmadı.

1998 yılında Stockholm'de yapılan Kültür ve Kalkınma başlıklı UNESCO zirvesinde Sürdürülebilir Kalkınma'nın, kültürel çeşitliliğin savunulmasında ve korunmasında hayati bir rol oynadığına karar verildi. Stockholm'de belirlenen eylem planının -Kültürün Gücü- temel dayanağı, Sürdürülebilir Kalkınma'nın ve kültür zenginliğinin birbirleriyle bağlantılı olduğudur. Ancak herkesin kendi alanında uzmanlaştığı dünyamızda, henüz gerekli bilgi ve paylaşım ağları kurulamamış, sistemli bir şekilde işlemeye başlamamıştır.

Yukarıdakilerin ışığında, 21. Madde'nin prensipleriyle kültür politikalarının birleştirilmesinin önemine inanıyoruz. Sürdürülebilir Kalkınma kavramı dahilinde kültürün de, ekonomi, ekoloji ve sosyal yapılanma kadar önemli olduğunun altı çizilmeli. Tüm bunların temelinde çeşitliliğe, açıklığa ve karşılıklı anlayışa dayanan ekonomik, ekolojik ve sosyal tasarımların, yeni kültürel-estetik biçimleri de doğurması gerektiği anlayışı yatıyor. Gelecekle ilgili planlar, ancak bu parçaların kopmaz şekilde birbirine geçtikleri bir dünyada güvence altına alınabilir. Kültürlerarası iletişime önem veren bir küreselleşmenin gereği budur.

Sürdürülebilir Kalkınma tam olarak nedir? Belirli bir biçimi, modeli, tarzı, bağlamı ve tasarımları var mı? İlhamı ve duygulara dayanan, duyarlı bir algıdan ve açık bir zihinden beslenen bir yaratıcılık türü nasıl desteklenir? İnsanlar sürü zihniyetinden uzak durup, özgün değer yargılarını nasıl koruyacak? Sürdürülebilir hayat tarzı ile ticari olan arasındaki estetik farkı nasıl belirleyecek ve sürdürülemez üretimleri nasıl hayatın ve işin dışında tutacağız?

Eğer sürdürülebilirlik çekici ve büyüleyici olmasa, eğer amaç duyulara hitap ederek anlam yaratmaksızın, o zaman "güzellik", geleceği olan bir geleceğin, herkesin hakkı olan bir hayat tarzının zaruri bir parçasıdır. 21. Madde'nin hayata geçirilebilmesi için yeni fikirler üretme becerisine sahip, hedefleri ve sosyal idealleri olan katılımcıların bir araya getirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu sayede sürdürülebilirlik projelerinin şansı artacak ve bu projeler toplum adına üretilen bireysel kalkınma projelerinin parçası olan stratejiler olarak kabul edilecektir. Sürdürülebilirlik tartışmasının kültürel uygulamalara el atmasının, halkın bilincini ve duyarlılığını arttırdığı, konunun çekiciliğini ve sosyal prestijini güçlendirdiği görülmüştür.

Bu yüzden bizler, toplantiya katılan bütün delegeleri, Johannesburg'da, doğa ve sosyal bilim stratejileriyle kültürel-estetik projelerinin iç içe geçmesini sağlamanın temellerini atmaya çağırıyoruz. 21. Madde'nin daha da kapsamlı hale getirilmesi sadece ve sadece kültür ve estetik potansiyelinin geliştirilmesiyle mümkündür. Ancak o zaman sürdürülebilirlik gerçek şekline kavuşacaktır."

BZD Yayın ve İletişim Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

adına sahibi

Zülfükar Dicleli

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Zeynep Dicleli dergi@ekoIQ.com

Genel Yayın Yönetmeni

Barış Doğru baris@ekoIQ.com

Yayın Adresi:

BZD Yayın ve İletişim Hizmetleri

San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdağ Caddesi, Yanyol Sokak, No: 5 SBK İş

Merkezi, B Blok Kat: 3 Kısıklı - Üsküdar 34692 / İst.

Tel: (90) 216 - 412 72 13 Faks: (90) 216 - 521 10 64

Basım Yeri:

Tor Ofset San. Tic. Ltd. Şti.

Hadımköy Yolu Akçaburgaz Mah. 4.

Bölge 9. Cad. 116. Sokak No: 2 Esenyurt

- İSTANBUL

Tel: (90) 212 - 886 34 74 pbx

Sanata Dönüşüm Müşüköd

Atık Metal Heykel Sergisi

Tarih: 20 - 30 Haziran 2012
Yer : Tophane-i Amire K.S.M.

Genç eller şekil verdi, atık metaller
sanata dönüştü. Üniversiteler arası
atık metal heykel yarışmasından
sürdürülebilir bir gelecek için çok özel
bir seçki...

TC MİMAR SİNAN
GÜZEL SANATLAR
ÜNİVERSİTESİ

BORUSAN
HOLDİNG

www.sanataadonusum.com
facebook.com/BorusanHolding
twitter.com/borusanholding